

לכבוד

מאי 2017

הוועדה המיוחדת למאבק בנגעי הסמים והאלכוהול

שלום רב,

אנו מברכים על קביעת דיון מיוחד בנושא "מאבק בעישון בחברה הערבית". לקראת הדיון, נבקש להציג בפניכם מספר נתונים המעידים על חומרת הבעיה בחברה הערבית, על חלק מהשלכותיה על מצבה הבריאותי וכן מספר צעדים בהם ניתן לנקוט לצורך קידום פתרון לבעיה חמורה זו.

רקע ונתונים

ראשית, מספר נתונים עיקריים המעידים על היקפה העצום של בעיית העישון בחברה הערבית:

- * בעשור האחרון, ובניגוד למגמה הכללית, **חלה עליה** באחוז המעשנים סיגריות (6.5% בקרב גברים ו-5.3% בקרב נשים). לפי ממצאי סקר בריאות וסביבה של ריכאז לשנת 2015, 30% מהערבים בני 15 ומעלה מעשנים – כאשר שיעור המעשנים בקרב גברים הינו מחצית מהאוכלוסייה (50.4%).
- * מקרב הגברים המעשנים בגילאי 18 ומעלה 47.1% מעשנים 20-10 סיגריות ביום ו-34.3% מעשנים מעל 20 סיגריות ביום. המשמעות היא שכל גבר ערבי שישי מעשן 20 סיגריות ליום ומעלה!!!
- * בנוסף, 12.6% מבני 15 ומעלה מעשנים נרגילה כאשר כמחצית (49.2%) ממעשני הנרגילה הם בקבוצת הגיל 18-29. 49.2% מקרב מעשני הנרגילה הם צעירים בגילאי 18-29. עישון נרגילה הולך ומתרחב גם בקרב הנשים הערביות כאשר 7% מהן מעשנות נרגילה.
- * כשליש מהגברים המעשנים מעוניינים להפסיק לעשן.
- * כמחצית מאוכלוסייה חושבת שחינוך והסברה וכן חקיקה הם הגורמים המרכזיים למניעת התחלת העישון ואו הפסקתו.
- * כ-60% מאלה שניסו ולא הצליחו להפסיק לעשן תלו זאת בהעדר תכניות תמיכה והדרכה לגמילה מעישון.
- * ממצא משמעותי שעלה לגבי אלו שנגמלו מעישון - 75% מקרב הנגמלים העידו כי הפסיקו לעשן בשלב מאוחר מדי בחייהם והם אינם מרוצים מרמת הבריאות שלהם, הנגמלים הצביעו על הצורך בהתערבות בגילאים 15-25 כתקופה הקריטית למניעה וגמילה.
- * ואכן, בקרב אלו שהפסיקו לעשן בולט השיעור הגבוה של ביקורי רופא (86.2%), הגבוה מהנתון המקביל לגבי מעשנים (61.5% ולא מעשנים (63.3%). ניתן להסביר נתון זה בגמילה מאוחרת מעישון, היינו לאחר שהנזקים הבריאותיים כתוצאה מהעישון כבר התגבשו.
- * דו"ח משרד הבריאות אשר בדק מגמות בסוגי סרטן הנקשרים לעישון בין השנים 1999 ו-2013, מצא כי בעוד שבקרב יהודים ההיארעות של סוגי הסרטן שהקשר הסיבתי שלהם עם עישון הוא חזק היא לרוב במגמת ירידה או במגמה יציבה, הגברים ערבים ההיארעות אותם סוגי סרטן היא לרוב במגמת עלייה או במגמה יציבה. עוד נמצא לדוגמה ש-60.5% מכלל אבחנות הסרטן החדשות בשנת 2013 נקשרות לעישון.
- * בהמשך לנתונים אלו ואחרים נקבע מפורשות בדוח ובלשון שאינה משתמעת לשתי פנים כי "חשוב להמשיך ולפעול בתחום של מניעת התחלת עישון וגמילה מעישון, בפרט באוכלוסייה הערבית ובמיוחד בקרב גברים ערבים".

לסיכום האמור לעיל, אנו רואים שיעורי עישון עצומים באוכלוסייה הערבית, ובעיקר בקרב הגברים, כאשר מצד אחד קיימים שיעורי עישון גבוהים בקרב האוכלוסייה הצעירה, ומצד שני שיעורי הגמילה בקרב האוכלוסייה הצעירה נמוכים מידי, כפי שמעידים על כך הן הנגמלים והן הנתונים ביחס לשיעור ביקורי רופא.

הפעולות הנעשות בשטח

לאור המצב החמור בכל הקשור לעישון בעברה הערבית, משרד הבריאות הקים ועדה מקצועית "במטרה להכין ולהמליץ על תכנית לאומית מותאמת תרבות ומבוססת ראיות לצמצום העישון בחברה הערבית"¹. אנו שמחים על החלטת משרד הבריאות לפעול לפיתוח תוכנית ייעודית לאוכלוסייה הערבית, אולם נשמח לדעת ולהבין היכן עומד תכנון/ביצוע התוכנית בפועל – מה כבר נעשה ומה מתוכנן להיעשות בטווח הקרוב והארוך. בנוסף, יש להביא לכך שבעבודת המשרד בתחום מניעת והפסקת עישון תהיה נציגות מקצועית ומעורבות למומחים מהחברה הערבית, נציגות החסרה בשלב זה.

ככלל, תכניות משרד הבריאות וקופות החולים עוסקות רק בגמילה מעישון לגילאי 18 ומעלה ואין השקעה בתוכניות למניעת עישון בגילאים הצעירים יותר שהם קריטיים ביותר.

בנוסף, קיים מחסור בתוכניות למניעת והפסקת עישון המתקיימות בערבית ואשר גם פותחו באופן ייעודי לאוכלוסייה הערבית, זאת להבדיל מתוכניות המפותחות לאוכלוסייה היהודית ואך מתורגמות לערבית, אך אינן מותאמות לדוגמה באופן תרבותי. כך לדוגמה, הרגלי העישון (כפי שנמצאו בסקר ריכאז), מעידים על עישון גם בתוך בתי המגורים ליד ילדים ונשים - מה שמעלה את היקף הנחשפים למפגעי העישון, וכן קיימים עדיין מקומות עבודה ומוסדות ציבור שהעישון בהם נפוץ. תכניות למניעת והפסקת עישון, צריכות לקחת בחשבון גם גורמים מסוג זה.

המלצות

לעמדתנו, נקיטת הצעדים הבאים תסייע בהפחתת שיעורי העישון באוכלוסייה הערבית:

- * הכרזה של משרד הבריאות כי מדובר בסוגיה **דחופה** שיש לתת לה מענה באופן מיידי, כולל ביצוע מיידי של תכנון ותקצוב פעילות רחבת היקף ולטווח ארוך;
- * הרחבת התוכנית הלאומית למלחמה בעישון והנגשתה לכלל הציבור הערבי; להמלצתנו פיתוח התוכנית ויישומה צריך להיות במשותף עם צוותים רב תחומיים של מומחים/ות מתוך החברה הערבית;
- * קביעת אבני דרך ומדדי הצלחה בפעילות משרד הבריאות להפחתת שיעורי העישון;
- * הפעלת תכניות למניעת עישון בכל המסגרות החינוכיות ושיתוף פעולה ביחד עם גורמים מקומיים;
- * תקצוב יוזמות ותוכניות המפותחות במסגרת הקהילה או על ידי החברה האזרחית;
- * התאמת והנגשת הסדנאות לגמילה מעישון לחברה הערבית.

¹ דוח שר הבריאות על העישון בישראל 2015.